

Abonamentul

Pentru monarhie:

Pe an 6 fl., $\frac{1}{2}$ an
3 fl., $\frac{1}{4}$ an 1 fl. 50 cr.

Pentru străinătate:

Pe 1 an 18 frcs., $\frac{1}{2}$
an 9 frcs., $\frac{1}{4}$ an
4 frcs. 50 cm.

Foca apare în fiecare
Sâmbătă.

Unirea

Focă biserică-politică.

Insertiuni

Un sir garmond:
odată 7 cr., a doua oră
6 cr., a treia oră 5 cr.,
și de fiecare publica-
țiune timbru de 30 cr.

Tot ce privește focă
să se adreseze la «Re-
dactiunea și Admini-
strațiunea Unirii»
în
Blaș.

Anul V.

Blaș 9 Martiu 1895.

Numărul 10.

Parochiile patronate.

Mai toate ȋiarele române au dis-
cutat cestiunea salarisării preoților din
parochiile gr. catolice, cari se află în
munții apusani sub patronatul erariului
(fiscului).

În cestiunea acăsta, ca și în al-
tele de natură biserică, publicul nostru
n'a primit informațiuni tocmai esacte
dela corespondenții ȋiarelor române, și
cu atât mai puțin i-s'au făcut cunoscute
principiile, după cari trebuie să se apre-
țieze acest cas.

S'a ȋis, că cestiunea acăsta a su-
levat-o actualul viceprotopop din Zlatna.
Ea este inse de dată foarte veche.

Încă episcopul Ioan Bob a cerut
în 3 Septembrie 1803, să se doteze dela
stat beneficiile preoților din parochiile
situate în părțile, unde erariul are băi
de metale prețioase și de sare.

Episcopul acesta având foarte mare
trecere la curtea din Viena, a obținut,
ceea ce a cerut, căci prin decretul din
31 Ianuariu 1809 fiesce care paroch
din părțile amintite ale Ardélului a fost
dotat dela erar cu 200 fl. R., fiesce
care capelan cu 150 fl. R., și tot atunci
s'a dotat și postul de Vicariu episco-
pesc foraneu în ȋinutul Silvaniei cu 300
fl. Renensi.

Interesant este, că curtea din Viena
în decretul amintit nu a legat dotațiunea
preoților de condițiunea, ca erariul în-
su-și să denumescă pe respectivii preoți
dintre trei candidați presentați din partea

episcopului. Atunci s'a cerut numai
atâta dela episcopul Ioan Bob, ca să
notifice numele preoților și capelanilor
deja aplicați, pentru ca să li-se pôtă
asigna plățirea salarelor sistemisate.

Mai târziu inse din dotațiunea
acăsta erariul și-a format drept de pa-
tronat, în virtutea căruia episcopul are
dreptul numai să propună trei candi-
dați pentru parochia patronată, ér mi-
nistrul de finanțe are dreptul de a de-
numi de paroch pe unul dintre acei
candidați.

Orî cine pôte vedé, că în decursul
timpului schimbându-se împrejurările eco-
nomice și sociale și înmulțindu-se esi-
gințele preoților, dotațiunea sistemisată
la anul 1809 din partea erariului a
devenit prea mică pentru susținerea
cinstită a unui paroch ori capelan.

În deceniile din urmă se publica
totdeauna concurs pentru parochiile pa-
tronate din munții apuseni, ce deveniau
vacante, inse fiindcă dotațiunea era
atât de neinsemnată, la cele mai multe
parochii nu reflectau câte trei candi-
dați apți spre a puté fi presentați mi-
nistrului, ca acesta să denumescă pe
unul dintre ei.

Astfel Ordinariatul era silit de forța
împrejurărilor a nu mai completa defi-
nitiv unele parochii prin parochii denu-
miți dintre trei candidați propuși gu-
vernului, ci numai în mod *provisor* prin
denumirea de administratori, a căror
nume se notificau apoi erariului spre
a li-se asigna salarele.

În anul 1883 ministrul de finanțe
a cerut dela Ordinariat, ca toate paro-
chiile patronate, cari erau provădute
numai cu administratori, să fie com-
pletate cu parochii denumiți de ministru
dintre candidații presentați de Ordinariat.

Ordinariatul a arătat atunci mini-
strului, că cererea acăsta nu se pôte
împlini din cauza, că dotațiunea dată
din partea erariului este prea mică.
Astfel lucrul a rămas baltă, până când
îmbunătățindu-se stările finanțiale ale
ȋerii, ministrul a dotat cu 700 fl. pe
preoții romano-catolici din parochiile
patronate.

În anul 1893 și preoții nostri din
munții apuseni au cređut, că a sosit
timpul, să facă pași pentru ameliorarea
dotațiunii lor dela erariu. Cererea a fost
înaintată și recomandată cu drept cu-
vint din partea Consistoriului, căci dacă
ministrului îi place, să-și deprindă drep-
turile de patron, trebuie să și doteze pa-
rochiile conform esigintelor de astădi.

Ministrul s'a arătat de astădată
tare aplecat a împlini cererea preoților
pe lângă o condițiune lesne de împlinit
și anume: să se reducă numărul paro-
chiilor, sistându-se unele parochii, cari
fie pentru apropiarea lor de alte pa-
rochii patronate, fie pentru puținătatea
numărului sufletelor nu merită a se
mai susține ca parochii, ci numai ca
filii. Dorința ministrului se împlini, pe
cât a fost cu puțință, și s'a cerut, ca
fiesce care beneficiu parochial — fără
considerațiune la persoană — să fie

Feuilleton.

Blașul.

(Din „ȋara noastră“ de Silv. Moldovan.)

Acolo, unde Tirnava-mare și Tirnava-
mică se apropie de olaltă în alviile lor
nămolose, ca să se împreune, în unghiul
format de împreunarea lor, se află aședat
un orașel românesc, care de mai bine de
un véc și jumătate este un centru însemnat
de lumină, de unde s'au răspândit neconținut
raze binefăcătoare de cultură în întreg po-
porul românesc. Este *Blașul*, unde dela anul
1738 se află scaunul mitropoliei române greco-
catolice.

Blașul e alcătuit din două părți: orașul
Blaș și satul Blaș. La anul 1738 exista
numai satul Blaș. Existența orașului se
datorește marelui episcop *Ioan Inocențiu
Clain* (Micu), al treilea în șirul episcopilor
români gr. cat. După ce s'a făcut unirea,
biserica română gr. cat a fost investită cu
două domenii, unul la Gherla și altul la
Sâmbăta de jos pe ȋara Oltului, ér reșe-
dința episcopescă a fost strămutată dela
Aiba-Iulia la Făgăraș. Fiind ales la 1729

de episcop *Clain*, el ceru și căpătă dela
împăratul Carol VI în schimbul acestor do-
menii domeniul și castelul Blașului, apoi
strămută la 1738 în acest castel reședința
episcopescă și „concepă și esecută în parte
mare planul unui oraș românesc, care să fie
lui și următorilor lui de reședință archierăscă,
ér culturei române de isvor nesecat“. Spre
acest scop el a hotărît, să facă la Blaș mănă-
stire, seminar și școle. Cu ajutorul clerului
el a și pus bazele acestora. El întemeiă
ordul călugăresc al basilitanilor cu 11 mo-
nachi, cari erau și profesori. La 1747 a
început să se zidescă biserica catedrală, ce
se află în piața Blașului, și mănăstirea, ce în-
cunjură de trei părți acăsta biserică. Mănă-
stirea închinată Sfintei Treimi s'a ter-
minat deja la 1747, ér biserica numai la
anul 1756. Școlile s'au deschis la anul
1754 în mănăstire prin urmașul lui *Clain*,
prin episcopul *Petru Pavel Aron de Bistra*.
Atunci la început aceste școle constau din
o școlă primară, numită „școlă de obște“,
din un curs gimnasial de două clase și o
școlă pregătitoare pentru aceia, cari voiau să
se facă preoți. Tot în mănăstire era și un
internat, cu douăzeci de alumnii numit seminar.
Afară de acesta episcopul Aron a mai în-

temeiat un alt seminar, numit și seminarul
diecesan, care încă era internat.

Din aceste școle, întemeiate de acești
doi mari episcopi, s'au dezvoltat cu timpul
școlile, ce sunt adî podoba Blașului și fala
Românilor. Episcopii, ce au urmat în scaunul
episcopesc și în urmă archiepiscopesc și mi-
tropolitau din Blaș, s'au interesat fiecare de
dezvoltarea și înflorirea acestor școle și preste
tot de promovarea și progresul învățămintului.
Fiecare a dat sprigin material operelor an-
teriorilor săi, dotând școlile și creând diferite
fonduri și alte instituțiuni culturale.

„Fiecare episcop a promovat dezvoltarea
școlilor din Blaș,“ — ȋice un scriitor
anonim. — „Inocențiu Clain le-a întemeiat.
Aron le-a deschis și înzestrat. Reduc le-a
lăsat totă averea sa. Grigorie Maior a în-
temeiat fundațiunea de pâne din venitele
dominiului episcopesc, a seminarului și a
fondului basilitan pentru 200 studenți și
a lăsat o fundațiune de 120 galbini pentru
premierea școlarilor eminenți. Ioan Bob a
creat salarii din averea sa pentru 5 profesori.
Ioan Lemeu înainte de 1848 a plătit din
punga sa pe unii profesori dela cursul filo-
sofic. Alesandru Șuiuț la anul 1865 a în-
temeiat cursul preparandial de 2 ani și la

dotat cu 700 fl., și fiesce care post de capelan să fie salarizat cu 500 fl., ér preoții și capelanii actuali să rămână în postul lor și în cas, când li-s'ar ameliora dotațiunea.

Până aci lucrurile au mers bine, și dacă ministrul împlinea cererea Consistoriului, care era corectă și în deplină consonanță cu dispozițiunile canonice referitoare la parochiile patronate, nu s'ar fi dat ansă la plângerile ivite în diaristica română.

Inse ministrul a cređut de cuviință a nu respecta dispozițiunile canónelor bisericesci relative la obligamentele patronilor. În loc să pună în prospect ameliorarea beneficiilor parochiale, ne trezim, că el promite numai ajutóre legate de persóne, și încă și aceste negale, ci unele mai mari, altele mai mici, după cum au fost favorabile, ori nefavorabile informațiunile, ce și-le-a câștigat despre singuraticii preoți, nu dela Ordinariatul singur competent în această cestiune, ci dela ómenii și agenții săi din partea locului.

Capelanilor nu le-a promis nimica, fiindcă la denumirea acestora nu are ministrul nici o înțurintă.

Ordinariatul a comunicat apoi rezultatul acesta cu preoții interesați spre a se declara, pe cum este cunoscut din diarele române.

Acésta este desvptarea istorică a lucrului. Ce declarațiuni vor da preoții interesați, nu scim, și nici aceea nu se ține de noi, ca să dăm Consistoriului învătătură, că ce să răspundă la propunerea ministrului.

Față inse cu cele ventilate în diaristica noastră credem a fi de lipsă, să precisăm și noi punctul nostru de vedere.

Înainte de toate nu putem fi de acord cu părerea acelora, cari cred, că ar fi bine, să refuzăm ori ce dotațiune dela stat și astfel să ne mântuim de patronatul erariului asupra parochiilor din cestiune.

Acésta părere este prea de tot ra-

dicală și fără de folos pentru preoți și pentru biserică. Ea este radicală, pentru că ignorază cu totul tradițiunile trecutului, și fără de folos, pentru că guvernul, dacă vre să-și lege preoții de interesele sale, póte afla spre scopul acesta și alte căi afară de patronat, cum a făcut de exemplu cu mulți dintre preoții gr. orientali, pe cari prin ajutóre de câte 50—100 fl. i-a făcut, să nu ia nici o parte la mișcările noastre naționale. Apoi biserică noastră în starea ei actuală nu póte suplini nici dela credincioși, nici din fondurile archidiececane suma, ce s'ar perde prin ștergerea patronatului. În fine este ușor celor sătúi, să recomânde preoților nostri din munții apuseni, cari și altcum se luptă cu destulă sărăcie, să abdică și de dotațiunea de până acum, fără de care mulți dintre ei ar fi peritori de fóme. Noi nu pricepem, că pentru ce se pretinde culmea acestei perfecțiuni numai dela preoțime, căreia nici ai nostri nu se prea silesc a-i îmbunătăți starea materială. Altcum patronul nu este așa de periculos, pe cum își închipuesc unii ómenii, cari nu au idee despre el. Patronul nu póte denumi paroch decât pe o persónă propusă de Ordinariat. Er persóna denumită deja nu mai póte fi lipsită de beneficiu, decât prin proces canonic; ceea ce asigură de ajuns libertatea de acțiune a parochului de sub patronat.

Este inse adevărat, că în ofertul făcut de ministrul de finanțe pentru ameliorarea dotațiunii preoților din parochiile patronate se află și propuneri, cari merită multă cumpănire înainte de a fi primite.

Ministrul nu dotéză beneficiul parochial, ci anumite persóne, pentru că ajutórele puse în prospect le légă de persóne, și încă nu pe viață, ci până când va afla de bine ministrul. În chipul acesta preoții, cărora li-s'ar ameliora dotațiunea, se aduc într'o pozițiune fórté grea. Ei, dacă sunt mai

slabi de ânger, și dacă nu au atâtă abnegațiune, încât să abdică în cas de lipsă de ajutoriul, ce li-s'ar da, — vor fi tot cu frica în spate, să nu facă ceva, ce ar puté să causeze neplăcere domnului ministru. Apoi în ziua de astăzi este destul a fi și a te profesă de român, ca să scii, că nu vei fi bine vedut în ochii guvernului.

Éta pentru ce ar fi de dorit, ca să se esoperoze dela ministru, să nu amelioroze dotațiunea preoților *ad personam*, ci să amelioroze însuși beneficiul parochial, și să nu facă ameliorarea acésta pe basa informațiunilor primite pe căi laturise, ci pe baza celor ce se dau din partea auctorității bisericesci competente.

Cestiunea este încă numai în stadiul pertractărilor, și noi credem, că auctoritatea noastră bisericescă nu va face pașul decisiv în acésta afacere, decât într'o direcțiune, care pe lângă interesele respectivilor preoți să salveze și independența și libertatea bisericii, pe cum și principiile corecte bisericesci.

Magiarisare prin colonisări. — Plângerea cea mai gravă și generală a naționalităților nemagiare din patrie este aceea, că întrégă politica de stat pe toate terenele vieții publice urmăresce scopul de a întări rasa magiară și a contopi toate popórele nemagiare în elementul magiar.

Că acésta plângere este întemeiată, am dovedit-o și cu casurii concrete de repețite ori în colónele foii noastre. Acum vom, să arétăm cu un cas concret, că și colonisările se fac în patrie în vederea scopului amintit.

Este cunoscut, că statul a cumpărat dominiul lui Teleki din Șarmașul mare în centrul câmpiei. Pe dominiul acesta trăia cea mai mare parte din locuitorii comunei Șarmaș, cari toți sunt români. Ministrul de agricultură n'a avut înse atâtă considerațiune cătră locuitorii comunei, cari încă sunt cetățeni ai statului, câtă a avut familia Teleki, pentru că în loc să le facă posibilă și ei esistența pe dominiul cumpărat, a colonizat

mórtea sa a lăsat o fundațiune grandioasă, din care se plătesc 2 salarii profesorale și numérose stipendii pentru studenții din gimnasiu.

Mult, am puté dice, că mai mult decât toți, a făcut mitropolitul din urmă al Blășului, *Ioan Vancea de Butăsa*. El a jertfit sume mari din venitele sale, completând ceea ce esista, creând institute noué și ridicându-le pe toate la un nivel coréspunđtor esigențelor moderne. Între altele el a întemeiat la 1884 seminariul de băeți „Vancean“, pe care la 1892 l-a strămutat în un nou edificiu, zidit tot pe spesele sale, ér edificiul seminarial ridicat la 1881 în destina de internat și școlă de fetițe. În timpul guvernării lui și prin conlucrarea sa s'a completat cursul preparandial, instalându-se în un edificiu nou, s'a edificat sala de gimnastică ș. a. m., și afară de acésta marele archiereu a asigurat școlile și celealalte institute cu donațiuni însemnate.

Astfel s'au întemeiat școlile și institutele române din Blăș, cari sunt: gimnasiul cu 8 clase, seminariul teologic cu curs de 4 ani, preparandia cu curs de 3 ani, școlă de fetițe și școlă normală (primară), apoi internatele de băeți și de fetițe. Tóte aceste sunt instalate în frumoșele edificii, ce mărginesc spre resărit piața pătrată a Blășului. Școlile din Blăș au devenit renumite

curénd după întemeierea lor și au început a fi bine cercetate. Pe timpul episcopului Aron numărul școlarilor era preste 300.¹⁾ De atunci și până în zilele noastre, în decurs de 140 ani, din aceste școlé au ieșit un număr mare de ómeni cu sciință de carte, cari au propovedit cultura în toate părțile locuite de români. Între aceștia au fost unii dintre cei mai însemnați bărbați de-ai nostri, ale căror nume sunt eternisate pe paginile trecutului nostru și vestesc rolul și însemnătatea acestor aședăminté de cultură națională.

„În aceste școlé,“ — dice scriitorul anonim, — „a răsunat odinórá glasul deșteptătorii al apostolilor românismului George Șincai, Sam. Clain și Petru Maior, în ale căror scrieri generațiunile române dinainte de 1848 au aflat légănu originii noastre, au cunoscut trecutul nostru dureros și au găsit motive de a se însufleți pentru viitoriul poporului românesc.

„De pe catedrele acestor școlé s'a auđit într'un șir de ani glasul părintelui filologiei române Timoteiu Cipariu, ale cărui scrieri chiar și pentru cei ce nu le apróbă întru tóte, forméză și astăzi basa ulterioarelor studii pe câmpul cel vast al filologiei și istoriei limbei române.

¹⁾ În anul școlar din urmă 1893/4, au fost înscriși numai la gimnasiu 493 de elevi.

„Între păreții acestor școlé George Bariț a învétat a rămâne român, cum se exprimă dñsul în testamentul său, și a cunosce mijlócele, cu cari un popor póte înainta în cultură și elupta drepturile sale politice.

„Din Blăș a pornit Aron Pumnul, ca să trezescă conștiința națională a fraților din Bucovina, și Samoila Vulcan spre a deveni mecenatele literaților români și întemeiatorii gimnasiului din Beiuș pentru frații din Ungaria.

„În Blăș s'a format acea conștiință națională în sufletul lui Andreiu Murășan, care s'a manifestat cu atâtă putere și frumșetă în clasicul „Deșteptă-te Române“ și s'a prefăcut apoi în conștiința unui popor întreg.”

Aici a studiat timp mai scurt și poetul nostru Mihail Eminescu și mulți alții.

În mijlocul școlélor și institutelor se înalță falnic biserică catedrală, cu două turnuri. Ea la început a avut numai un turn, la mijloc; în forma ei frumósă de acum a fost reedificată de episcopul Lemeni, care i-a ridicat cele două turnuri și a făcut frumosul fruntar, ce este o podóbă a acestel biserici. În piața se află mai multe case de ale capitulului mitropolitan, în cari își au locuința canonicii capitulari.

În apropierea piaței spre mēdădi-apus se află frumoșă reședință, sau cum se mai dice, castelul mitropolitan. El a fost odinórá proprietatea principelui Mihail Apafi, ér apoi

acest dominiu cu Magiarii din părțile Vespri-
mului din Ungaria.

O sută de cece familii magiare au fost
deja aduse și îndesuite în 50 de case zidite
anume pe sama lor. Până în 15 August a. c.
se vor mai zidi 150 de case, și se vor mai
șeșea încă vre-o 90 de familii magiare.
Fiecare familie magiară a căpătat câte 20
de jug. de pământ, pe când dintre românii,
cari de vécuii au udat cu sudorile și sângele
lor acest pământ, nimenia nu a căpătat nici
o brazdă de loc. Din care cauză aproape
50 de familii române au fost silită a lua
lumea în cap și a-și agonisi pânea de toate
șilele în alte părți.

Se dice, ce e drept, că s'ar fi tăiat și
pentru românii cam 100 de jug. de pământ,
înse acestea până acum nu s'au dat în folo-
șința lor, și la nici un cas nu se vor scrie
pe numele lor, decât numai dacă după două-
zeci de ani de folosință a pământului ro-
mânii se vor fi magiarisat. Dacă înse și
după expirarea acestui period de timp ro-
mânii vor rămâne români, atunci pământul
se va lua din folosința lor, și va dispune
asupra lui guvernul după plac.

Statul încă de acum se pregătesce, să
înființeze pe sama coloniștilor școlă de stat
cu trei puteri didactice și cu asil de copii,
în care generațiunea fragedă a românilor să
învețe limba ungară în loc de cea ro-
mânească.

În centrul câmpiei și al Ardealului se
intemeiază așadar o colonie puternică, care
după intențiunea guvernului ar avea să lucre
la desnaționalizarea poporului român compact
din părțile acelea.

Noi nu credem, că guvernul își va
ajunge scopul. Potee nici cinci ani nu trec,
și coloniștii magiari se vor duce mai sērăn-
țoși din Șarmaș, de cum au venit. Eră cari
vor rămâne, se vor romanisa preste voea
Românilor.

Pământul Ardealului este pentru omeni
cumpătați și mulțamiți cu puțin în traiul lor,
cum sunt Românii, eră nu pentru unguri
dedați a trăi din seul altora. Apoi într'o
mare de Români nu puținii unguri își vor
impune limba, ci după firea lucrului ungurii
vor fi siliți, să învețe românește.

Cu toate acestea procedura urmată de
guvern față cu Românii din Șarmaș nu pote
scăpa de nota nedreptății, căci nedreptate
este a lua pământul din folosința aceloră,
cari de sute de ani l-au lucrat, numai
pentru că ei sunt Români, și a-l da altor
cetățeni, numai pentru că aceștia sunt unguri.
Astfel de nedreptăți nu sunt acomodate a
promova consolidarea statului și înflorirea lui.

Fiindcă înse noii coloniștii magiari sunt
calvini, și prin acesta se periclităză nu numai
naționalitatea română, ci și religionea greco-
catolică din Șarmaș și jur, sperăm, că aucto-
ritatea bisericească nu-și va pregeta a jertfi
tot, ce este cu puțință pentru salvarea ele-
mentului românesc și prin acesta și a bi-
sericii noastre de pierirea, ce vre să i-o pre-
gătescă părințescul guvern.

Alocuția Sfinției Sale din 2 Martie. —
Sfinția Sa în 2 a. c. a primit în Vatican sac-
rul colegiu al Cardinalilor, care s'a pre-
sentat pentru a-l exprima felicitările sale la
ziua lui natală și totodată aniversara încor-
onării lui. Cardinalul Monaca la Valletta,
decanul sacrului colegiu, a cetit adresa de
felicitare și într'însa a glorificat îngrijirea
Sfinției Sale pentru bisericile resăritene.
Răspunsul Sfinției Sale a fost așa de sublim,
pe cum îl pote rosti numai acela, cătră care
a ăis Mântuitorul: „Eu m'am rugat pentru
tine, să nu scadă credința ta, și tu ărecând
întorcându-te întăresce pe frații tăi.“

Reproducem aci alocuția Sfinției Sale,
spre întărire fraților și fiilor lui:

„Amintirea anuală a încoronării noastre
întru Pontifice, carea adună în jurul Nostru
sacrul colegiu în dragoste și devotament,
Ne mișcă totdeauna la mulțămia nouă pentru
preamarea bunătate a lui Dumnezeu. E
întru adevăr o binefacere specială a lui
Dumnezeu, că Noi între griji așa de feurite
și nu arare ori amare am putut să ajungem
în sănătate anul al 86-lea al vieții și să
întrăm în anul al 17-lea al pontificatului
Nostru, și Ne bucurăm, că acesta avem să
o mulțămim în mare măsură rugăciunilor
ferbinți ale fiilor nostri catolici. Așa dar
să Ne sprigină El și să Ne întărească cu
darul Său, pentru ca rămășița șilelor Noștre

să nu fie lipsită de binecuvântări spre folosul
marii familii creștine. Dta, dle cardinal, nu
puteai să amintesci o afacere mai conformă
timpului și Nouă mai plăcută decât afacerea
bisericilor resăritene, căci dacă și mai înainte
i-am aplicat îngrijirea Noastră cu deosebită
bunăvoință, totuși în timpul din urmă am
îndoit zelul Nostru pentru ea, după ce
cu ocazia jubileului Nostru episcopesc am
simțit spre acesta un îndemn aproape ceresc.
Cari sunt intențiile Noștre, am împărtășit
deja cu repetite ocaziuni: a împreuna bi-
sericile acelea vedute mai strins cu Scaunul
suprem al s. Petru și a restaura instituțiile
lor cele înfloritoare, și de aceea a mișca cu
tote doveșile iubirii apostolesce bisericile
acelea, cari în resărit sunt desbinate de
cătră el, ca să întărească din nou legăturile
concordiei originale și pietății fiesci. O,
spre cât de mare gloriificare ar servi veci-
nicului Păstorii al sufletelor un eveniment
atât de fericit! Ce forță vitală și strălucire
nouă ar împărtăși el întregii bisericii catolice
și ar deprinde înriurintă blândă asupra
fraților aceloră, cari în alte ținuturi stău
încă departe de noi! Puternice ar fi mai
departe avantajele fructelor salutare, prin
cari întreg resăritul creștin s'ar renoui în
ierarchie, în cler, în călugărie, în popor. Ba
dacă provisiunea aceea bogată de credință
și de viață creștină civilă, carea națiunile
acelea încă tot au păstrat-o, prin unirea
sperată va mai câștiga în estensiune, acesta
ar deprinde o nespuză reacțiune și asupra
apusului.

„Noi ordinea acesta a lucrurilor atât de
dorită firesce că nu o vom vedé realizată;
înse silința și îngrijirea de a o realiza nimeni
să nu o numescă nesocotit o utopie deșertă,
un cuvânt nevrednic, să-l rostescă buze cre-
dincioșe. Stă în Evangelie promisia aceea
scumpă și netdoielnică a lui Isus Christos:
„Va fi o turmă și un păstorii.“ Și loc-
ținătorii Lui pe pământ să nu accelereze
cu dragoste și neobosit fericita ei împlinire?
Nu e lucru nou în anele bisericii, că poporé
întregi, luminate în chip providențial și lo-
vite în internul lor prin vre un eveniment
mare, fără de veste bucuróse și unanime ori
au intrat în biserică ori s'au întors în sinul

trecând în posesiunea statului, a fost dat dim-
preună cu domeniul, bisericii gr. cat. Aici
se află oficiul arhidieceșan și o biserică;
Îngă castel se estinde o grădină mare și
cultivată artistic. În cripta de sub biserică
sunt înmormnțați dintre episcopi Petru Pavel
Aron, Atanasiu II. Rednic, Gregoriu Maior,
Ioan Bob și mitropolitul Ioan Vancea. Ce-
lalaiți, anume mitropolitul Alesandru Șterea
Sucei e înmormnțat în cimitierul Blașului.
Lemeni în Viena, ér Inocențiu Clain dorme
somnia vecinic departe de pământul scump al
patriei, în Roma, în biserică S. Atanasiu, *)
visând redeșteptarea și fericirea poporului său.

În Blaș se află mai multe reuniuni ro-
mânești, cum sunt: reuniunea femeilor ro-
mâne, casina română, reuniunea pompierilor
și reuniunea de consum, singura reuniune
de felul acesta la românii din Ardel, apoi
reuniuni de ale școlarilor și un Institut ro-
mânesc de bani.

Aici se află o tipografie românească, ti-
pografia arhidieceșană; ea a fost întemeiată
de episcopul Aron, și tipărirea s'a început la
anul 1760. În tipografia acesta s'au tipărit
în decursul timpului multe cărți și lucrări
însemnate, apoi mai multe foi românești, cari

au apărut din când în când în Blaș. Între
aceste din urmă a fost însemnată cu deosebire
foea „Organul luminării“, redactată de eru-
ditul nostru filolog Timoteiu Cipariu, apoi
alte foi bisericesci și școlare. Ađi apare în
Blaș o foé septemănală.

În Blaș este scaunul unui protopopiat
român gr. cat (protopopiatul Blașului), de
care se țin 28 de parochii și 1 filie, cu
16,692 de credincioși.

Blașul este un orașel, care în timpul
mai nou a luat avânt frumos în dezvoltarea
sa; ca loc comercial e însemnat pentru tir-
gurile sale. Numărul locuitorilor este de
2321, dintre cari preste 1700 sunt români
(afară de școlari), ér cetalaiți aparțin la di-
ferite naționalități, nemți, unguri, ovrei etc.

În Blaș sunt înmormnțati afară de
episcopii și mitropolitii amintiți, mai mulți
canonici, cari s'au distins pe terenul științific
sau au făcut fundațiuni, între cari amintim
pe Vasiliu Raț, pe Timoteiu Cipariu, pă-
rintele filologiei române ș. a.

Din sus de Blaș, pe șerțul Tirnavei,
între stațiunea căii ferate și oraș, se estinde
o câmpie, pe care se vede o petră comemo-
rativă. Călătorii, care își va îndrepta pașii
spre acest loc, să se oprască și să-și desco-
pere capul, căci ei se află pe un loc sfint,
sfințit prin măreția actului, ce s'a sevărșit pe

el. Aici s'a proclamat de liber în țara sa
strămoșescă el pe sine un popor — poporul
român, care de sute de ani purtat-a grelele
lanțuri ale iobăgiei. Aici s'au adunat înainte
de acesta cu 46 ani, la șilele de 3/15 Maiu
1848 și următore 40 de mii de români, căr-
turarii și țărani, din toate unghiurile locuite
de români și proclamând pe poporul român
de națiune de sine stătătoare, au depus ju-
rămint cu mâinile ridicate spre Ceriú, în nu-
mele tuturor românilor, că vor susține tot-
deauna națiunea română pe calea dreptă, că
o vor apăra contra atacurilor și asupririlor, că
nu vor suferi, să fie asuprită de nimeni, că
vor apăra legea și limba română, pe cum și
libertatea, egalitatea și frățietatea! Aici au
resunat cuvintele de libertate ale lui Bărnuț,
Bariț, Laurian, Papiu Iarian ș. a. vestind
românilor, că șorile libertății au sosit!

Spre aducere aminte de aceste momente
mari din viața noastră națională, adunarea din
șilele amintite mai sus a hotărât, ca acest câmp-
să se cheme pentru totdeauna *Câmpul liber-
tății*, nume, ce-l pórta și ađi și-l va purta
totdeauna, cât timp vor resuna pe Murăș, pe
Olt și pe Someșuri accentele dulcii și stră-
vechii noastre limbi. El este un monument
neperitor despre dorul și iubirea de libertate-
și de înaintare a poporului românesc.

*) Aci s'a străcurat o greșelă. Inocențiu e
înmormnțat în bisericuța Sta Maria del Pascolo.

ei. — De altminteră nu trecem cu vederea greutatea operii, pe care pe lângă aceea le mai mărește politica omenescă; cu toate acestea Ne-a fost dat, să observăm chiar în decursul evenimentelor spre mângăerea Noastră, cum căile s'au netezit pe sama furturii Spiritului Sfânt, carele în chip minunat dă viață deodată și unesce. Ce privesce apoi acțiunea Noastră, Ne oferesce mare mângăere, că vedem, cum evlavia credincioșilor pretutindenea o primesce și o înainteză cu bucurie, și cum episcopatul catolic o spriginesce unanim. Și Ne place, ca aci între aceia, cari în apropierea cea mai apropiată concueră la planurile Noștre, să amintim comisia de cardinali și să dăm mulțăminta meritată zelului activ și prudenței luminate a membrilor ei.

„Pentru a întări sperările Noștre, domnule cardinal, adaugi acum dorințele, pe cari sacrul colegiu așa dîcînd ca interpretele bisericii întregi spre același scop le înalță la cel Preafnalt. Așa este: mare este lipsa de rugăciuni înmulțite și ferbinți pentru a dobîndi o revărsare mai bogată a grației Lui, carea odinioară în sângele Răscumpărătorului împacă pe fiii cu Părintele lor și uni pe frați în sărutarea păcii. Noi nutrim încrederea, că mai virtuos prin mijlocirea rugăciunii comune ziua doritei uniri va sosi în timp nu chiar așa de depărtat. Și deja acum o salutăm cu iubire de bucurie; ar fi una din zilele cele mai strălucite și mai memorabile, cari s'au ivit vre-odată pentru a îmbucura sfînta biserică a lui Dumnezeu, pentru a deștepta poporile la viața nouă și pentru a împlini sperările lor cele mai nobile.

„Cu vii simțămînt de recunoștință pentru felicitările sacrului colegiu implorăm noi daruri ceresci bogate preste el, pe cum și preste episcopii, prelații și ceilalți, cari sunt aci de față, și dăm tuturor cu dragoste părintească binecuvîntarea apostolică.”

Revistă politică.

Afaceri interne.

În ședința din 1 a c. a dietei ministrul Wlassics se ocupă de vorbirea lui Apponyi, despre care dîce, că are mari merite pentru reformele liberale politice bisericesci, urgitându-le. Între purtarea din trecut a lui Apponyi și între cea de acum află mare contradicere. Afirmă dl ministru, că partidul popular va cauza mari stricăciuni, dară el e numai un fenomen, ce va dispăre în curînd, fără să atingă partea cea deșteptă a poporului. La vorbirea lui Battyányi reflecteză, că socialismul nu l-au produs ideile liberale, și se provocă la Belgiu, unde guvernul e clerical. (Dar uîți, dle ministru, că clericali nu pot direge de odată tot, ce au stricat liberalii, până ce au fost ei la guvern.)

Contele Szápáry Gyula cu privire la fusiune dîce, că el dorește a se apropia mai întăiu de Apponyi, apoi de guvern; înființarea academiei militare cu limba de propunere magiară nu o află contrară cu spiritul de unitate al armatei. În executarea legilor bisericesci sunt unele puncte, în cari nu pôte consimți cu guvernul. Guvernul voesce, să aplice pe învățătorii la conducerea matriculelor. Dară acesta este în contra legii. Notarii ar

puté împlini acest oficiu numai neglijînd alte datorințe. Fusiunea partidelor, cari staî pe basa pactului din 1867, e de dorit, pentru ca Ungaria în timpul păcii generale din Europa să lucre spre a deveni un stat unitar și tare.

Oratorul recunoșce, că viața noastră publică suferă de două rele: gruparea politică după confesiuni, și mișcarea tot mai vie, ce se observă între naționalități. Un inconvenient al cestiunii de naționalități este, că cei ce se geréză de reprezentanții naționalităților, nu sunt în dietă, să-și descopere acolo gravaminele. La acesta numai ei sunt de vină legându-se de pasivitate. Dacă reprezentanții naționalităților ar fi fost de 28 de ani în dietă, ar fi avut mai mari prospecte de a delătura relele, de cari se plîng și în străinătate.

Pentru rezolvirea cestiunii de naționalități recomandă o administrațiune dreaptă în toate direcțiunile, sanarea relor agrare, unde locuesce poporul mai sêrac al naționalităților. Pretinde înse dela naționalități, să recunoască unitatea și limba statului.

Polonyi constată, că țara stă în fața unei grupări noue de partide, și că partidul guvernamental e cu totul enervat și pentru aceea umbliă după fusiuni și pactări.

În ședința precedentă Polonyi a susținut, că guvernul nu are lipsă de fusiune, de-orece el dispune de 33 de voturi opoziționale. Komjathy în numele partidului sênt (fracțiunea Justh) respinge insinuarea lui Polonyi și declară, că ei se luptă pentru principii, înse dacă vor afla de bine, și în viitor vor sprijini guvernul. (Adecă se va continua opoziția guvernamentală.)

Continuându-se desbaterea asupra proiectului de lege despre budget, deputații Gyürky și Majthényi constată, că guvernul nu e capabil de a restabili pacea confesională turburată prin politica sa bisericescă, nici a delătura criza economică. Pentru aceea ei nu votéză legea budgetului. Ábrányi Kornél polemizéză cu Tisza István afirmînd, că guvernul prin politica bisericescă a comis multe greșeli, ale căror efecte numai acum se simt. Cine ar fi cugetat, că apropiția din acest motiv să nu se voteze guvernului Wekerle? Cine s'ar fi cugetat la partidul popular? Situația de acum nu mai pôte perdura. Guvernul nu dispune de majoritate, ci guvernéză numai prin pactări. În cestiunea fusiunii nu e de acord cu Tisza, care pretinde lăpădarea principiilor. Referitoriul la executarea legilor bisericesci oratorul află, că *nisuițele, cari țintesc la revisiune, sunt deplin îndreptățite.* — Pulszky Ágost polemizéză cu Ábrányi și Szápáry apărînd politica guvernului. Despre legea electorală dîce, că se pôte revisui, dară nu din punctul de vedere de naționalitate. Afirmă, că învățătorii dispun de timp pentru conducerea matriculelor. — Okolicsányi cauza relor, de cari suferă țara, o află în sistemul de guvernare.

În ședința din 4 a c. fostul ministru Csáky négă, că reformele bisericesci-politice ar fi dat naștere la partidul popular, care e compus numai din elemente, ce nu știu cugeta. Poporul se împacă

cu reformele, dacă i-se esplică, că reformele nu-l vatemă religiunea. — Kovács Albert cualifică activitatea guvernului de sistemul de 20 de ani al minciunilor. Acest sistem se află în orice ram al politicii.

Nicolau Șerban constată, că guvernul nu urméză politică de principii, ci se tot schimbă, cât în o bună dimineță ne vom trezi, că a adoptat întreg programul independentiștilor. La aserțiunea lui Szápáry, că naționalitățile sunt de vină pentru gravaminele lor, de-orece s'au pus în pasivitate, reflecteză, că Românii sunt siliți a rămâne în pasivitate, de-orece în Ardél din cauza censului celui mare și a terorismului guvernului ei nu se pot validita. Apoi în Ardél și acum sunt în vigóre legile de pe timpul absolutismului. Pasivitatea e justificată. Românii nu pot deprinde drepturi, cari sunt numai pe hârtie. Și Magarii s'au pus în pasivitate față cu tendințele din Viena. Provocă guvernul, ca să reducă censul, să arondeze ecuitabil cercurile electorale, și naționalitățile își vor trimite deputații în dietă. În oceanul slav Românii și Magarii sunt avisați unii la alții. Politica guvernului nu e sinceră, e politică de terorizare. Pe Magarii îi sparie cu Românii, pe Românii cu Magarii, și pe toți cu coróna. Tractarea față cu condamnații români este injustă. Poftește executarea legii de naționalități și așa, cum este. Purtarea lui Bánffy ca comite suprem o caracterizéză prin aceea, că numele lui a rămas ca un nume de spalmă, cu care femeile întarcă copiii.

În ședința din 5 a c. primul orator a fost kossuthistul Hélfy. El a declarat în numele fracțiunii Justh, că independentiștii vor sprijini guvernul, când cercă, să realizeze ideile profesate de independentiști. Față de Șerban accentueză, că și Magarii pătinesc de aceleași rele, ca și Românii. Asemnarea între pasivitatea Ungurilor și a Românilor nu o află de acomodată.

Au mai vorbit contra politicii bisericesci și de naționalități a guvernului Szentiványi, Hoitsy, Márkus József și Hock. Acesta reprobă pactarea guvernului cu kossuthiștii. Relativ la partidul popular dîce, că păcătuiesce acela, care grupéză națiunea sub stindarde confesionale, de-orece națiunea chiar acum nu e în poziția de a-și divisa puterile. Din partea guvernamentalilor nu a grăit nimeni. Semn, că ei ar dori închierea discușiunii.

Câteva date relative la învățămîntul superior în an. scol. 1893/4.

În numărul 9 al „Unirii” am comunicat câteva date relative la starea învățămîntului secundar în anul scolar 1893/4. Înainte de a face deducțiunile din datele acestea, credem a fi consult, să comunicăm și câteva date relative la învățămîntul superior, tot din anul 1893/4.

Cu învățămîntul superior se ocupă două universități (Budapesta și Cluș), poli-technica din Budapesta, facultățile teologice și academiile de drept.

Dintre aceste cu limba de propunere română sunt numai facultățile teologice române gr. cat. și gr. or.

La toate școlile superioare anul scolar

se împărțit în două semestre. Numărul profesorilor și al ascultătorilor variază încâtva după semestre, dar pentru scurtare am considerat anul școlastic ca atare și am luat totdeauna numai semestrul al doilea.

I. Să începem cu universitatea din Budapesta, și aflăm:

La facultatea	profesori	ascultăt.
teologică	10	85
de drept	37	2047
de medicină	75	908
de filosofie	70	396
cu totul 192		3436

Din ascultătorii au fost după religie:

gr. catolici	76
rom. catolici	1494
gr. orientali	118
evang. ref.	359
conf. aug.	315
unitari	12
israiliți	1062

Eră după naționalitate:

români	72
magiari	3062
germani	171
slovaci	46
sârbi	50
croați	7
ruteni	6

restul de diverse naționalități.

Credem de lipsă a împărți pe cei 72 români și după facultăți:

la teologie au fost	15
la drepturi	36
la medicină	9
la filosofie	12

Am cercat, să-i împărțim pe români și după religie, cu toate că raportul ministerial nu-i împărțesce. Raționamentul l'am făcut așa: gr. catolicii sunt numai români și ruteni, gr. orientali sunt numai români și sârbi, deci din combinațiunea acesta am pute ajunge la rezultatul dorit. Inse îndată la facultatea teologică am dat de pedeci, gr. catolici sunt 23, din aceștia sunt români 15, ruteni 3, deci trebuie să fie încă 5 gr. catolici, cari nu sunt nici români nici ruteni. Așa dară am abstat dela combinațiunea acesta.

Trecem preste alte date, cari nu sunt de interes atât de general, și adaugem numai, că în anul școlastic 1893/4 la universitatea acesta s'au eliberat diplome de doctori

în teologie	7
în studiile juridice	240
în medicină	198
în filosofie	30

Spesele de susținere pe anul școlastic 1893/4 au fost 761.358 fl. Din aceste s'au luat din fondul universității . . . 276.683 fl. din bani de didactru . . . 106.575 „ din cassa statului . . . 378.100 „

II. Trecem la universitatea din Cluș. Acesta are numai trei facultăți, dară facultatea filosofică se ramifică în științele filosofice și în științele reale. Aci aflăm, că au fost:

La facultatea	profesori	ascultăt.
juridică	17	301
de medicină	10	144
de filos. (amîndouă ram.)	29	135
cu totul 56		580

Apotecarii au ascultat parte cu medicinistii, parte cu filosofii.

Din ascultătorii au fost după religie gr. catolici . . . . . 57 rom. catolici . . . . . 236 gr. orientali 19

ev. ref.	159
conf. aug.	48
unitari	36
israiliți	37.

Eră după naționalitate:

români	61
magiari	486
germani	37
slovaci	5

cețalalți de naționalități diverse.

Dintre cei 61 români au fost	
la drepturi	37
la medicină	15
la filosofie	9.

Diplome de doctorat s'au eliberat:

în drepturi	49
în medicină	31
în filosofie	9

Spesele de susținere pe anul 1893 au fost 294.027 fl., cari toate s'au suportat din cassa statului.

III. Ce privesce politechnica din Budapesta nu vom dice multe, ci înregistrăm numai, că din 753 ascultătorii au fost cu totul 3 și trei români ascultătorii ordinari și unul extraordinar. Puțin am dice, dară destul, ca să ni-se sfășie inima vădend, cât de slab suntem reprezentați în privința acesta, sciind, că speșele de 256.840 fl. încă s'au suportat din cassa statului.

IV. Facultăți teologice au fost cu totul 52, și anume:

greco-catolice	4
romano-catolice	30
greco-orientale	4
ev. reform.	5
conf. aug.	7
unitare	1
israilitice	1.

Dintre cele 4 greco-catolice două au fost cu limba de propunere română: Blaș și Gherla, și două cu limba de propunere magiară: Eperjes și Ungvár.

Dintre cele greco-orientale trei au fost cu limba de propunere română: Arad, Caransebeș, Sibiu; și una cu limba de propunere sârbescă în Carioviț.

Ascultătorii de teologie se impart după religie în:

greco-catolici	162
romano-catolici	857
greco-orientali	161
ev. reform.	204
conf. aug.	136
unitari	9
israiliți	100
cu totul	1629.

Eră după naționalitate:

români	222
magiari	955
germani	167
slovaci	96
sârbi	81
croați	41
ruteni	46.

E de însemnat, că institutele aceste stau sub dispusețiunea confesiunilor respective, de aceea și raportul ministerial se reștringe la date mai puține.

V. Academii de drepturi sunt cu totul 10, și anume în Agria (rom. cat. arhiepiscopescă), Cașovia, Oradea-mare și Pojon (regesci), Pécs (rom. cat. episcopescă), Eperjes (conf. aug.), Dobrițin, Kecskemét, M.-Sziget și Sárospatak (ev. ref.).

În toate acestea au fost ascultătorii în semestrul al doilea 860, dintre cari

greco-catolici	44
romano-catolici	366
greco-orientali	23
ev. reform	272
conf. aug.	91
israiliți	64.

Eră după naționalitate:

români	29
magiari	488
germani	19
slovaci	4
ruteni	6
sârbi	1
croați	1

Resumat.

La școlile superioare au fost cu totul: la unvers. din Budapesta . 3436 ascult. la unvers. din Cluș . . . 580 „ la politechn. din Budapesta . 753 „ la facultăți teologice . . 1629 „ la academiile de drepturi . 860 „

Suma . 7258 ascult.

Din aceștia au fost români la universitatea din Budapesta . 72 la universitatea din Cluș . . . 61 la politechnica din Budapesta . . 3 la facultăți teologice . . . . . 222 la academiile de drepturi . . . . . 29 Suma 387

Noutăți.

Serată literară în Blaș. Duminică în 10 a c. Reuniunea femeilor aranjează o serată literară în sala de desemn a gimnasiului. Inceputul va fi la 5 1/2 ore sara.

Dărnicia catolicilor francezi a fost lăudată de repetite ori. Ea și-a câștigat de curend un nou titlu la laudă. Anume serbându-se jubileul de 50 de ani al preotiei arhiepiscopului de Paris, credincioșii au colectat 630.000 frs. spre a ridica în biserica votivă din Paris un altariu întru memoria acestor sârbi. După ce altariul a costat numai 130.000 frs, restul de 500.000 l-a împărțit bunul arhiepiscop întru sârbi din Paris, cari se rușinează a cerși.

Aniversara esecutării lui Horea, Cloșca și Crișan. În 27 Febr. studenții universitari din Bucuresci au aranjat o conferință în sala Ateneului întru memoria de 110 ani a revoluțiunii lui Horea și a tragicului sfârșit al capilor acestei revoluțiuni. Conferința, la care au vorbit dñii Brândeș, C. Ionescu și P. Petrescu, a fost bine cercetată.

Procesul de presă al „Dreptății“ s'a pertractat în 5 Martie la Curie. Toate punctele recursului de nulitate au fost respinse, și astfel dl Dr. Branice va trebui să sufere greua pedepsă de 2 ani carcer de stat și 1300 fl. amendă în bani.

Noi secretari de stat. Prim secretar de stat în ministerul de interne s'a numit Latkoczy Imre, deputatul dietal al cercului Neutra, eră al doilea secretar a fost numit consilierul ministerial Széll Ignácz.

Procesul socialistilor, cari au înscenat în primăvara trecută o răscolă formală a lucrătorilor din Hodmész-Vásárhely, se pertractează începend din 5 a c. în Hodmész-Vásárhely. Acușati sunt 65 de lucrători, eră numărul martorilor trece preste 100. Spre a împedea o eventuală răscolă a lucrătorilor s'a consignat în oraș miliție, eră pentru susținerea ordinii 40 de gendarmi.

Influenza. În urma timpului rece și umed eră s'a arătat influența. În Viena sunt pline spitalele de cei atacați de influență. În Budapesta încă pățimesc de acest morb mai multe mii de omeni.

Cas de morțe. Gavril Cheșan, Parock gr. cat. în Cosma și viceprotopop emerit al tractului Fărăgăului, a repausat în anul al 83-lea al etății și al 60-lea al preotiei.

În veci amintirea lui!

PARTE SCIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

Instituțiunile calvinesci în biserica românească din Ardélú.

E.

Puterea ierarhică a protopopilor.

(Continuare.)

Puterea ierarhică a protopopilor românesci și calvinesci din Ardélú asemănată cu a archidiaconilor latini din evul mediu.

Afară de dreptul alegerii și judecării mitropolitului, cealaltă putere ierarhică a protopopilor românesci și calvinesci din Ardélú, care nu are temei în Pravilă, este puterea ierarhică a archidiaconilor apusanî din evul din mijloc, și prin urmare de origine apusană.

Precum scimă deja, calvinii din Ardélú și după căderea lor de dela biserica catolică au ținut în biserica lor și mai departe instituțiunea curat apusană a archidiaconilor catolici. Numirea de archidiacon a perit mai târziu în biserica calvină din Ardélú fiind înlocuită cu numirea de *seniores*. Spiritul instituțiunii țese a rămas și mai departe în biserica calvină din Ardélú. Se vede lucrul acesta de acolo, că protopopii calvinesci din Ardélú încă lungă timp au păstrat drepturile acele, ce le aveau archidiaconii catolici din evul de mijloc. Astfel

1. Archidiaconii ca și protopopii calvinesci și românesci din Ardélú aveau dreptul de a așeza preoți în parochii și pre la biserică. ¹⁾ Fiind că mulți dintre archidiaconi folosiau dreptul acesta spre a storce bani dela preoți, mai multe concilii provinciale s'au vădit silite a pași în contra lor. ²⁾

2. Archidiaconii ca și protopopii românesci și calvinesci aveau dreptul de a strămuta prin sentință pre preoți dela o parochie sau biserică la alta. Dreptul acesta este și la archidiaconi o urmare logică din dreptul de sub punctul 1, de a așeza pre preoți la parochii și la biserici, și din dreptul de a judeca ca foră de întâia instanță.

Și de dreptul acesta au abusat mult archidiaconii, câtă mai multe concilii provinciale au cercat să li-lă detragă, înse fără succes. ³⁾

3. Și archidiaconii ca și protopopii calvini și români din Ardélú aveau vot viril în sinódele diocesane alături cu episcopul, și încă unii canoniști le dau și lor și parochilor vot decisiv, chiar așa cum aveau și protopopii calvinesci vot decisiv în *synodus generalis* și cel românesci în săborul mare din Ardélú. ⁴⁾

4. Cumcă archidiaconii apusanî din evul de mijloc aveau foră de judecată de prima instanță, am vădit deja în tratatul anterior.

5. În multe părți archidiaconul dela reședința episcopescă era în adevăr întâia persoană după episcopul, și în biserică ședea vis-à-vis cu episcopul. ⁵⁾ Dreptul acesta și-l'au arrogat mai târziu și archidiaconii cei constituiți afară de reședința episcopescă. Și așa și dreptul protopopilor calvinesci și românesci din Ardélú de a fi întâia persoană după episcopul, deși își află esplicarea și numai în organizațiunea de atunci a bisericii, totuși este și un drept al archidiaconilor latini usitat în evul de mijloc.

6. Și archidiaconii ca și protopopii românesci și calvinesci aveau dreptul de a da dispensațiunii dela unele piedeci de căsătorie. ⁶⁾

Recapitulându încă odată cele espuse până aci, constatăm următoarele:

a) Protopopii românesci din Ardélú pre basa Pravilei nu pot avea mai multe drepturi decât acele, cari după canónele din Pravilă competiă chorepiscopilor, a căroră următori sunt ei după opiniunea mai generală chiar și din biserica noastră.

b) Mai multe drepturi nu au avut în răsărită nici când și nicăiri protopopii.

c) Cu toate acestea protopopii românesci din Ardélú încă de pre timpurile calvinilor au avut mai multe drepturi neltemeiate în Pravilă, și cari după Pravilă competi numai episcopilor.

d) Toate drepturile aceste ale protopopilor românesci din

¹⁾ Binterim »Die vorzüglichsten Denkwürdigkeiten der christ-katholischen Kirche« tom. I. pag. 401.

²⁾ Conciliul »Cabilonens« c. 15 dela Aquisgran c. 4 și dela Paris sub Ludovic și Lothar la Binterim l. c.

³⁾ Conciliul salmuricensul dela 1252 la Binterim loc. cit. pag. 403.

⁴⁾ Joh. Peter Gibert »Corpus juris canonice« Tom. I. Tit. 18. Par. I.

⁵⁾ Binterim op. cit. pag. 400.

⁶⁾ Totu acolo pag. 399.

Ardélú de o parte neltemeiate în Pravilă, de altă parte episcopesci, le aflăm și la protopopii calvini din Ardélú, cari proprie nu sunt altceva decât drepturile episcopesci, ce le aveau archidiaconii apusanî din evul de mijloc.

În urma acestora ni-se impune concluziunea, că toate drepturile protopopilor românesci din Ardélú, cari trecu preste marginele puse de Pravilă, sunt drepturi introduse sub influința calvină în biserica românească din Ardélú.

Concluziunea acésta se impune și cu mai mare forță, dacă vom lua în considerațiune încă și împrejurarea acea, că protopopii românesci din Ardélú aveau chiar și drepturile acele ale protopopilor calvinesci, cari aceștia nu le moșteniseru dela archidiaconii latini, ci le căpătaseru în urma organizațiunii primitive a bisericii lor. Și aceste drepturi sunt.

1. Dreptul la vot viril în sinódele electorali pentru alegerea superintendentului, érá cel românesci în sinódele pentru alegerea mitropolitului, și

2. Dreptul de a judeca și depune în sinodul pre superintendentele, érá la cel românesci de a judeca și depune în sinodul pre mitropolitul.

În Ardélú ca și aice cel dintâi, cari cu ocaziunea reformațiunii au căduť dela biserica catolică, au fostă mai mulți preoți. Ca secta lor să nu se nădușcă în anarhie, preoții căduți și-au alesu un conducători, pe care l'au numit cu terminul latinesc *superintendens*, érá cu terminul grecesc *episcopus*. Acesta înse nu avea un ordú mai mare ca ei, cum are după Pravilă episcopul unú ordú mai mare decât preoții, ci era numai o specie de *primus inter pares*.

Pre calea acésta și-au căștigat preoții și protopopii calvinesci din Ardélú dreptul de a-și alege pre superintendentele, fiindcă modulă constituii celui de întâi superintendente a servit după aceea de îndreptari și pentru timpurile următoare.

Ce se ține mai departe de dreptul judecării și depunerii superintendentului, protopopii calvinesci din Ardélú asemene și-l'au căștigat în mod firesc.

Este un principiu al dreptului, că cel mai mic nu pôte judeca pe cel mai mare. Din care causă Pravila nu concede nici laicilor nici preoților ca mai mic să judece pre episcopul. ¹⁾ Permitu țese principiile dreptului, ca egal să judece pe egal și cel mai mari pe cel mai mic. De unde a fostă lucru firesc, că preoții și protopopii calvinesci din Ardélú se pótă judeca pre superintendentele lor, fiindcă acesta nu avea unú ordú mai mare ca ei, ci era numai *primus inter pares*.

Pre lângă aceea calvinii din Ardélú ca și de aice nimiciseră organizațiunea ierarhică a mitropolitilor și a sinódelor mitropolitane. De unde atribuțiunile de drept ale mitropolitilor și sinódelor mitropolitane, după cari în competiția lor cădea judecarea și depunerea episcopilor, au fostă șiliți să le trecă la o altă instituțiune, și acésta nu putea fi decât cea mai înaltă în biserica lor, carea era sinodul generalu din preoți și protopopi, sau și numai din protopopi. ²⁾

Dacă acum pre lângă identitatea de mai sus a drepturilor protopopesci la Români și la calvinii din Ardélú mai luăm în considerare și identitatea drepturilor acestor două, atunci concluziunea la influința calvină, credem, că nu mai pôte fi supusă nici unei excepțiuni.

De altă parte combinându abundanța puterii ierarhice a protopopilor românesci din Ardélú de pre timpurile principilor calvinesci cu condițiunea de unire dela 1698 pusă de protopopii »ca în obiceiul și deregătorile protopopilor, cari sunt și voru fi, nici într'unu felu de lucru nimă să nu se mestece, ce să se țină cum și până acum,« nu ne vom mira, că protopopii cu ocaziunea s. uniri au fostă așa de jalusi de potestatea lor ierarhică, câtă întâi și mai întâi s'au îngrijit, ca aceea să nu fie știrbită prin nimeni.

Petru Majoru despre puterea ierarhică a protopopilor românesci din Ardélú. Petru Majoru, pre cum am vădit, a espus pre largu puterea ierarhică a protopopilor românesci din Ardélú în opul său Protopapadichia și în parte și în istoria bisericii Românilor scrisă totu de elu.

Cu privire la originea puterii acesteia ierarhice a protopopilor se exprimă astfel:

¹⁾ Veđi mai sus pag. 190.

²⁾ Veđi mai sus pag. 29 uu.

„Puterea și cadițele acelești le au protopopii cei neuniți în lucrurile cele bisericesti și duhovnicesci, cari le au și protopopii cei uniți, adecă cari sunt de obște tuturor în biserică cea grecăscă. De cumva la ver unu nemi din cei neuniți nu se dau protopopilor acele cadițe, acesta este urmare obiceaiului popistășesc, ăra nu datină de a bisericii răsăritului cea de legea greacă. 1)

Tare se incurcă altcum agerul Petru Maior în cestiunea puterii ierarchice a protopopilor nostri. Precum am văzut, abundența puterii ierarchice a protopopilor nostri și pre elu l'au pus în urmă. A cercat să o esplice din împrejurarea, că protopopii sunt următorii chorepiscopilor, și nu l-a succedă, ori cătu l'ărgit puterea ierarchică a acestora. A alergat apoi la părărea de tot nefundată, că în Ardél mitropolitul românesc nu a avut episcopi sufragani, ci locul acestora îl țineau protopopii, cari în calitate acesă aveau putere episcopăscă. Ba precum cu durere am văzut, a alergat chiar și la decretele principilor calvinesci, numai să o pôtă esplica.

Și acum tot elu dice, că puterea și cadițele protopopilor românesci din Ardél „sunt de obște tuturor (protopopilor) în biserică grecăscă.“

N'a observat Petru Maior, cătu de tare s'a incurcat cu aserul acesta. Căci dacă puterea protopopilor românesci din Ardél este „de obște tuturor“ (protopopilor) în biserică grecăscă, atunci pretutindeni în „biserică grecăscă“ au trebuit să fie aceleși împrejurări ca în Ardél. Și în specie ar trebui ca în toate țările, în cari e lătită biserică grecăscă să fie numai un mitropolit fără episcopi sufragani, și locul acestora să-lu țină protopopii.

Căci fără hipoteca acesă n'a putut nici de cum să esplice puterea ierarchică a protopopilor românesci din Ardél.

Că pretutindeni în țările, ce se țină de biserică grecăscă numai un mitropolit a fost fără nici un episcop sufragan, n'a cutezat nici Petru Maior să susțină. Cu toate aceste deși n'a susținut premisa, totuși a susținut concluziunea.

Altcum însuși Petru Maior ne spune, că nu s'a informat, că ore la toate némurile neunite, cum le numesce, dau-se protopopilor cadițele, ce li-se dau în Ardél, căci în locul citat mai sus se exprimă ipotetic: „de cumva la ver unu nemi din cei neuniți nu se dau protopopilor acele cadițe, acesta este urmare obiceaiului popistășesc. . . . Dacă s'ar fi informat, ar fi aflat, că chiar la nemul nostru în România și Moldova n'a dat protopopilor acele cadițe, și nu se dau nici astăzi, ăra să se pôtă dice, că „este urmare obiceaiului popistășesc“, de grece, biserică „popistășescă“ în România și Moldova n'a avut nici când, putem dice, nici o influență asupra bisericii.

Unu lucru tare interesant înse în totă cestiunea noastră este împrejurarea, că însuși Petru Maior recunoșce, că în Ardél puterea ierarchică a protopopilor românesci tot-deuna a fost identică cu a protopopilor calvinesci. Se exprimă adecă despre identitatea acesă în chipul următoriu:

1) »Istoria bisericii Romanilor«. Partea inedită în »Acte și Fragmente« de T. Cipariu pag. 163.

„Quoad externam politiam ecclesiasticam, ac praecipue quoad archidiaconalem sive protopopalem jurisdictionem semper nos inter et reformatos in Transilvania identitas fuit et est. Utrum nos ab ipsis acceperimus, au ipsi a nobis tamquam graeco ritui addictis, ignoro.“ 1)

Este înse de mirat, că Petru Maior deși a constatat identitatea puterii ierarchice a protopopilor calvinesci cu a celor românesci în Ardél, deși a constatat mai departe, că nu scie, ore cari o au luat unu dela alții, totuși susține imediat după aceea, că totă poliția bisericăscă, și prin urmare și jurisdicțiunea protopopilor în biserică romănescă din Ardél este în usă pretutindine în biserică grecăscă, căci după cuvintele de mai sus adaugă:

„Illud certum est, hanc politiam hodieum vigere in ecclesia graeca.“

Dacă Petru Maior în adevăr ar fi cercat, că ore jurisdicțiunea protopopilor în biserică grecăscă este sau nu pretutindeni aceea, carea e la protopopii românesci din Ardél, ar fi aflat secură, că aceea în biserică grecăscă în adevăr nu se mai află nicăiri. Și atunci identitatea jurisdicțiunii acesteia în biserică romănescă și calvinescă din Ardél ar fi fostă cu neputință să nu ducă pre unu bărbat ager ca Petru Maior la aflarea adevărului, că calvinii au impus bisericii romănesci totu spiritul jurisdicțiunii protopopesce calvine. Asta înse n'a făcut-o Petru Maior, și de aceea totu tractatul lui despre drepturile protopopilor românesci din Ardél cuprins în protopapadichia se basază pre supunerii greșite.

La aceste se mai adaugă, că Petru Maior n'a cercat să cunoscă puterea cea mare ierarchică a archidiaconilor latini înainte de sinodul dela Trident. Cercând și cunoscând puterea acesă s'ar fi mirat vădând identitatea ei cu puterea ierarchică a protopopilor calvinesci și a protopopilor românesci din Ardél pre timpurile principilor calvinesci. Identitatea acelei puteri la protopopii românesci și calvinesci l-a fostă cunoscută. Și așa foarte ușor ar fi putut trage concluziunea logică, cumcă calvinismul a fost numai puntea, pre carea puterea ierarchică a archidiaconilor apusanii a trecut la protopopii românesci din Ardél.

Chiar fiindcă Petru Maior a întrelăsat a face asemănarea acesă, a cădută și în o altă greșală. Când adecă episcopul Bobu a început a restringe încâtva puterea cea mare a protopopilor din cauza abuzurilor, ce le comiteau unii protopopi, atunci Petru Maior se exprimă, că pre acesă „biserică romănescă popistășescă.“

Dacă prin cuvintele aceste a înțeles pe archidiaconii latini de pre timpurile lui, atunci a avut drept, de-orece la latini sinodul dela Trident tare a restrins puterea archidiaconilor. Dacă înse a înțeles pe archidiaconii cei vechi latini, atunci tare s'a înșelat, de-orece aceia se bucură de o abundență de putere ierarchică egală cu a protopopilor românesci. (Va urma.)

* * *

1) Petru Maior »Istoria bisericii a Romanilor« pg. 313. Cuvintele aceste vin înainte în epistola unu »protopopu bătrân« din 9 Martie 1802 către episcopul Bobu reproducă de Maior în istoria sa. Tote indiciile înse arată, că autorul este însuși Petru Maior.

Lourdes înaintea forului științei.

De prof. Dr. I. Ackerl.
(Continuare.)

Cei ce priviau înse mai adânc, încă pe atunci erau de părerea, că cu întorcerea lui Zola omeni să nu-și facă iluzii, și că el își va scrie cartea sa în spirit inimic puterii supranaturale, și nici aceea nu pnteau să-și esplice, cum Preacurata Vergură să-și fie ales și-și de gloriator o gură așa de murdară, despre a cărei curățire ei nu aveau nici o dovadă.

Așa a și fost întru adevăr. Romanul „Lourdes“ al lui Zola, apărut mai întâi în feuilletonul unu diar, ăr apoi și în ediție deosebită, dovedesce, că Zola nici decum nu și-a lăpdat năravul, ci a a rămas întru toate tot cel vechiu.

„Nu există nimica supranatural.“ Acesă e dogma lui fundamentală, și aceste idei preconceptuate trebuie să i-se acomodeze faptele.

„Creștinismul,“ dice Renan, „este opera unei femei bolnave și a câtorva pescari halucinați.“

Pentru ce să nu fie romanșierul Zola cu puțință ca și marelui lui prototip, măestrului Renan, să sfârșescă cu creștinismul în asemenea chip așa, că îl representă ca opera unei fete cuprinsă de esaltare religioasă?

Pe timpul petrecerii sale în Franța de mătă Zola făcu o excursiune și până la Bartrés, unde Bernadette își petrecuse anii cei dintâi ai prunciei sale. Aici născoci el, că Abbé Ader privind la Bernadette, cum își păsca oile, să fie dis într'o di către învățătorul Barbet: „Ca acesă copilă și nu altcum trebuie să fie fost acei copil de păstor, căroră s'a arătat în La Sallette Preafericita Feciură.“ Zola scrută mai departe întrebând pe femeile bătrâne despre timpul copilăriei Bernadettei.

Una dintre aceste femei îi istorisi cu

totă confidența, că ea are pe caminul său o statuă de a Maicei lui Dumneșu, care statuă Bernadette o avea în specială onoare. Când ea după arătările din Lourdes veni odată ăra la dinsa în Bartrés, cu acea ocazie să se fie exprimat: „Sfinta Feciură este frumoasă preste măsură; înse pe a ta încă o iubesc, fiindcă ea este cea dintâi, înaintea căreia m'am rugat.“

În urmare pentru Zola era un lucru, care nu sufere îndoelă, că Abbé Ader tot mereu îi infățisase Bernadettei vedeniile dela La Sallette și astfel produsese într'insa prin sugestiune vedeniile din Lourdes. Icona de pe camin, neîncetate deprinderi evlavioase, iconele minunate colorate ale bisericii și altele contribuieră mult la aceea, ca copilă amăgită să credă, că închipuita sa vedenie este realitate și viață. Astfel și-a întocmit Zola pentru purtarea eroinei din romanul său și o esplicare științifică. Că toți martorii ocu-

lari dovedeau contrariul opiniunii sale, că clerul luni întregi făcea opoziție evenimentelor din Lourdes, că Bernadetta mai curând a fost ori ce alta decât o fată aplicată la esaltare religioasă, ba că ea nici în catechism nu a fost introdusă de ajuns, — de toate acestea ce-i păsa romanțierului, care din Bernadetta voia să facă o eroină esaltată și grațioasă a romanului său.

Opul lui Zola este un pamflet în înțelesul strict al cuvântului. Talent dovedește el numai în descrierea detaliată a deosebitelor persoane și scene.

Înse adevăr și adâncime științifică înzădar vom cerca la el. În mâinile lui toate se prefac în caricaturi. Pe episcopul Laurence cel plin de zel întru mântuirea sufletelor și tare în credință p. es. Zola îl prezintă ca pe un sceptic, care preste tot nu crede în minuni. Așa isprăvesc atari eroi ai liberului cuget judecata sa despre lacrimi de acelea, cari nu le înțeleg. Fiindcă rezerva înțeleptă și procedura chibzuită a episcopului față cu lucrurile din Lourdes pentru Zola era un lucru neînțeles, în urmare marele episcop trebui să jöce în romanul lui rolul unui om, care desconsideră credința în minuni. În modul acesta schimonosese el și pe celealalte persoane și desfigurează fapte de notorietate publică.

Figura sa predilectă rămâne Bernadetta. Pe cum marele lui magistru Renan glorifică în Dumneșă-Omul toate părțile cele frumoase și virtuțile eminente omenești, numai ca să-i potă întuneca mai mult dumneșirea, așa tractează și Zola cu păstorita din Lourdes ca cu un ideal nerecunoscut din partea omienilor, pentru ca să potă mistifica evenimentele cele stranie din Lourdes, cari ea servise ca instrument mijlocitor. În descrierea ei, că aș esilat pe Bernadetta din Lourdes, că i-aș întunecat amintirea, că i-aș făcut părăsita locuința. „Toți se duc la grotă și la basilică,” dice el. „În locuința ei nu arde nici o lumină.” Nici chiar în Bartrés, așa se tânguesce el, nu i-se onorează amintirea. Nici un monument, nici o statuă nu se află în acel loc, unde ea (după concepția lui) primise prima inspirație pentru grandioasa sa operă.

Îndată după apărerea acestui roman începură a ploua formal replicele scrise. Espunerii absolut false a Bernadettei din partea lui Zola îi făcu puternică opoziție

cartea lui M. Riccard intitulată „La vraie Bernadette” (adevărata Bernadettă). O altă replică referitoare la însuși locul de pelerinaj și intitulată „La vraie Lourdes” va apăre în curând. Senatorul comunal din Bartrés publică un protest, în care se coreg multe neadevăruri referitoare la Bartrés și la Bernadetta. Spre apărarea sa Zola se provocă în „Figaro” la bătrânul învățătorii Barbet, carele i-le istorisise, și din al cărui „Conducătorii al peregrinilor” scose el aceste date. Acest garant îi dete lui Zola lovitura cea mai rea. Barbet sili pe „Figaro”, să-i publice o declarație lungă, în care el inviuesce pe romanțier direct, că a scris neadevăruri. El cu Zola nici odată nu a avnt vre-o conversație, care ar fi putut să o folosescă de temelie pentru espunerile sale false, și nici la „Conducătorii peregrinilor” nu are el drept să se provöce, după ce în acesta atari lucruri nu se pot afla.

Strașnic îi bătura pe Zola și medicii. El avuse adevărată obrăznicia de a trage în discuție și vindecările miraculoase, adevărate la naturalisa. Înse după ce el pe terecul medicinei este un ignorant desevărsit, își pöte omul inchipui, câte hăbăucii se străcurară în scrierea lui.

În disertațiunea interesantă „Romanul și istoria” publicată în „Journal de Lourdes” Dr. Broissarie îi demustră lui Zola inexactitățile din cartea sa referitoare la medicii. De „medici fără talent” trec înaintea romanțierului a priori toți aceia, cari nu cugetă ca el, și mai ales aceia, cari liberază certificate despre vindecările întimplute.

Dr. Moncoq, membru al facultății din Paris, pe carele Academia de medicină l-a distins pentru un op al lui, încă a scris împotriva lui Zola „O replică deplină la scrierile lui Zola”. Deomunitul erudit, care în August 1892 asemenea a fost de față în bureaul medical din Lourdes, dovedește, că chiar și după scrierea lui Zola mai multe vindecări trebuiesc declarate de minuni. Acesta o dovedește chiar din amănuntele medicale, la cari s'a provocat Zola, care în naivitatea sa a fost cu prea puțină băgare de samă la amănuntele acestea.

(Va urma.)

Bibliografie.

„Vatra” nrul 4 a apărut cu următorul sumar: Gogu și Gogușor de Ioan Slavici.

Seră de vară de V. D. Păun. Hipnotismul de Sc. A. Stăncescu. Prăvălia pisicii după Balzac. S'a despoiat codrul de frunză de T. Duța. Bohavii (tr. Maupassant) de Hlas. În fața morții de G. Sylvian. O faptă rea după Tschecow. Milius de V. Brebiceanu. Fel de fel * *. Ilustrațiile: Psyche. Scene din Pompey. Dragoste de mamă. O! conaturile astea! Castele în aer. Oracolul din Delfi.

Editor și redactor răspundător:
Dr. Victor Szmigelski.

Îmi permit a da respectuos de sciire P. T. publicului din Blaș și jur, că mi-am aranjat

Atelierul fotografic

pe scurtă vreme în Blaș în casa dnei Francisca Bariț, unde primesc gătirea de fotografii de tot felul și în toate formatele.

Măririi de chipuri mai mici până la mărime naturală și preste tot ori ce lucrare, ce cade în specialitatea fotografiei și picturii, primesc spre efeptuire fidelă pe lângă garanția

Atelierul meu e deschis pe ori ce vreme dela 8 ore dimineța până la 6 ore sara.

Rugând pe onoratul public pentru cercetarea atelierului meu semnez

cu deplină stimă

Iosif Kató,

fotograf din Cluș.

(10) 1—1

Concurs.

(9) 1—1

Postul de învățător la școla confesională gr. cat. română de fetițe din Șomcuta-mare fiind ocupat în mod provisoriu prin învățător suplentă, subscrisul senat școlastic la dispușețiunea Veneratului conscol. din Gherla publică prin acesta concurs pentru ocuparea acestui post împreună cu următoarele emolumente:

1. Salariu anual de 300 fl. solvinđi în rate lunare anticipative.

2. Relut de cuartir 40 fl.

3. Pentru focărit 40 fl., din cari este a se încălđi școla.

4. Pentru scripturistic 20 fl.

Doritoarele de a ocupa acest post aș susține petițiile scrise cu mâna proprie și adresate subscrisului presidiu până în 31 Martie a. c. st. n., când se va ține alegerea.

Concurențele aș a documenta:

a) Că aș absolvat cursul preparandial.

b) Că aș depus esamenul de calificățiune, cum și din limba magiară.

c) Că sunt versate în lucrurile manuale pentru recerințele unei școle de fetițe.

Șomcuta-mare (Nagy Somkut) 27 Februariu 1895.

Ioan Serb,
pres. sen. școl.

Elia Pop,
not. sen. școl.

Cu deosebită stimă cuteză a încunoscința pre Veneratulă Cleră greco-catolică, că precum și până acum iaș asupra-mi gătirea de

Iconostase, amvöne, altare

și alte obiecte de ale instruirii interne a bisericilor, în ce privese lucrul de mäsari și de sculptoră, de colorare respective de marmorisare și de provedere cu icöne sante, dimpreună cu aședarea acelor obiecte în fața locului, precum și renovarea de iconostase cu prețurile cele mai ieftine.

Cu proșete colorate servescöu cu plăcere.

Iconostasele ridicate de mine în bisericile greco-catolice aș câștigatü recunöscere deosebită, și toate mă îndreptățesc la sperarea, că Veneratulă Cleră mă va împärtăși ocașionalminte de prețuită-i încredere. Silința mea se va îndrepta tot-deuna într'acolo, ca și de aci înainte să meritü renumele celü bunu, care mi-l'am câștigatü până acum.

Prin tariful de zone dispărändü depärtările, prin acesta capacitatea de concurință mi-s'a mäsritü.

Rugändü-mă pentru prețuite comande sum
Oradea-mare, 10 Ianuariu 1892

cu deosebită stimă

Carolü Müller,

auritorü și fabric. de recuis. bisericesci.

(7) 4—?